

SKATTEN I ST LARS KYRKRUIN

1875

Den gömda skatten
i Sankt Lars kyrkoruin
– Återutgivning av text från 1875

av C J Bergman

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-127-8

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

En av de vackraste ruinerna i Visby är den efter kloster-kyrkan S:t Lars.

I den här e-boken får du läsa en bra historia om hur en dröm leder till en spännande jakt efter en skatt gömd i en av kyrkoruinens väggar.

Den här e-boken innehåller en berättelse skriven av en av de främsta experterna på Gotlands historia. Karl Johan Bergman ägnade en stor del av livet åt att kartlägga och skriva om fornminnen och sevärigheter.

E-boken handlar om en kvinnlig bekant till Bergman som får en dröm att det finns en skatt i ruinen. En händelse som inträffade sommaren 1859. Exakt vad som sedan hände är fortfarande ett mysterium.

Bokens illustration är gjord av kände konstnären C. S. Hallbeck.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Skatten i Sankt Lars kyrkoruin

Den här texten publicerades ursprungligen år 1875 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Gotländska anekdoter. I. Den drömnda skatten i S:t Lars". Författare till texten är Carl Johan Bergman (1817–1895).

En varm och vacker söndagseftermiddag för sexton år sedan var jag hos en borgerlig familj i Visby bjuden på barnsöl. Sedan döpelseakten med vanlig högtidlighet försiggått, spridde sig gästerna i den rymliga våningen, och hade, oaktadt all välfägnad, som flitigt kringbjöds, mäktat tråkigt, såsom det tycktes. Det var nemligen för något hvar påkostande, att tillbringa en hel eftermiddag, så sommarskön som denna, mellan skål och vägg i några qvafva rum.

I en af fönstersmygarna, der jag slagit mig ned, hade jag fått till granne fru X., ett bedagadt fruntimmer af medelklassen. Vi försökte få ett samtal i gång; men för det mesta tittade vi tysta ut genom fönstret, och vi afundades de menniskor, som, fria och obesvärade, lustvandrade på gatan.

»Ja, det är riktigt synd», sade fru X., »att sitta inne en dag som denna.»

Jag instämde.

Det blef en paus.

»Men à propos», inföll min granne, »vill inte magistern, som skall ha en så bra reda på alla ödekyrkorna, säga mig, hvad den kyrkan heter, som ligger vid färgaren Wendts gård, och fins det väl till den mer än en ingång?»

»Den heter Sankt Lars, och kallas äfven, i följd af en gammal saga, Södra Systerkyrkan», svarade jag. »Man kan komma till den så väl från Wendts gård, som ock, och under behagligare omständigheter, från Systergränd. Men hvarför frågar ni så?»

»Jo, se! Jag har aldrig varit derinne, jag nästan skäms att tala om det; men jag har annat att göra än att, såsom de resande, springa ut och in i ruinerna.»

»Men hvarför frågar ni just om S:t Lars?» sporde jag ånyo.

»Den föll mig händelsevis i tankarna», sade hon med en viss förlägenhet, som hon sökte dölja under det hon sysslade med att i sin pirat nedstoppa ett saffransbröd och ett par sockerkringlor, som hon räddat efter kaffedrickningen. »Men har magistern hört, att herr A. och mamsell B. i går blefvo förlofvade?» frågade hon i tydlig mening att få samtalsämnet ombytt.

»Var snäll och säg mig», bad jag ytterligare, »hvarför ni nyss frågade efter S:t Lars? Den måste på något vis särskildt intressera er, antar jag. Jag känner alla dess vrår och gångar, och skall gerna stå till tjänst med allt hvad jag vet. Var uppriktig och berätta, hvad det är, som fäster era tankar just vid den ruinen!»

Det märktes genast, att hon ej gerna ville inlåta sig på den saken. Jag blef alltmera nyfiken, och upprepade ihärdigt min fråga.

»Vill då magistern lofva mig att tiga, så skall jag berätta något

mycket besynnerligt om den kyrkan?»

»Jag skall tiga som muren, jag lofvar er det, efter ni så önskar.»

Och fru X. flyttade sin stol närmare till mig och berättade med låg röst:

»Se, det var så, att jag i natt drömde om den kyrkan, i hvilken jag, som sagdt är, aldrig varit inne. Från Wendtens gård kom jag in i den genom en liten underlig dörr. Och der var så dunkelt och hemskt. Jag stod der en stund och såg mig omkring, då en munk i svart kåpa kom fram till mig och fattade mig vid handen; men jag var alls icke rädd. Han förde mig fram mellan tvenne pelare, och sedan ledde han mig till höger, in genom en dörr och uppför en trappa i muren. I hörnet af trappan stannade han, såg på mig med en blick, som jag aldrig kan glömma, och lade sin hand på en sten i väggen. Och den stenen var annorlunda tillhuggen än de andra. Just som jag skulle fråga honom, hvad detta betydde, försvann han uppe i trappan, som krökte sig till venster. — Var det ej en för besynnerlig dröm? Tror magistern att den betyder något? Kan det ej ligga en skatt gömd derinne i muren?»

»Jag tror visserligen icke på syner och drömmar», svarade jag, »men jag kan ej neka, att det der låter förunderligt. Frun sade nyss, att det var synd att sitta inne en så vacker afton som denna. Välan, jag föreslår, att vi genast gå till S:t Lars, som ligger helt nära. Frun tar oförmärkt sitt parasoll, och inom en qvart äro vi tillbaka. Man bjuder just nu thé, och ingen skall märka att vi gå bort.»

Fru X. tycktes bli alldeles förtjust öfver mitt förslag. Vi vandrade af till S:t Lars.

Denna i rundbågsstil och i korsform uppförda kyrka är nu en af stadens mest vördnadsbjudande ruiner. Den mycket ovanliga an-

ordningen med breda och bekväma gångar i nästan alla sidomurarna förläner åt denna tempelruin en stor märkvärdighet, och har gifvit anledning till besynnerliga sägner och uppträden.

För att så mycket som möjligt kunna kontrollera fru X:s berättelse om sin drömsyn, valde jag till S:t Lars samma väg, på hvilken hon sagt sig hafva i drömmen ditkommit. Från Wendtska gården trädde vi genom den lilla, fordom praktfulla chordörren in i kyrkan, och jag egnade en oafåtlig uppmärksamhet åt min följeslagares alla miner och rörelser.

»Ja, ja», utropade hon med oförställd öfverraskning, »precist så såg det ut. Samma små fönster och samma hvälfda tak och samma dunkelhet . . . och här . . . här kom munken emot mig . . . och så gingo vi ett stycke fram . . . jag känner igen dessa pelare . . . och så till höger, se här! ingången till trappan, der vi gingo upp . . . precist så var det i min dröm!»

Hon skyndade ifrigt upp i trappgången uti norra korsarmens östra sidomur, och jag följde henne hack i häl. I hörnet, der trappan kröker sig till venster, stannade hon och utbrast med otyglad glädje:

»Här, här är stenen, hvarpå munken lade sin hand. Ja, vid Gud, det är samma sten. Och deruppe i fortsättningen af trappan försvann han. Hvad skall jag tro om allt detta?»

Hvad hon emellertid verkligen trodde om allt detta, syntes tydligt på hennes ögon, som i den dunkla trappgången glimtade liksom af eld. Hon tycktes redan i andanom se muren öppna sig och de gamla munkarnas gömda skatter blänka och glindra derinne.

Den sten, hvarpå hon pekade, var genom sin regelbundet rektangulära form och sina afsnuddade hörn mycket olika de andra, groft tuktade qvaderstenarna, af hvilka muren bestod.

»Ja, i sanning», inföll jag, »det här börjar bli alltmer och mer underbart. Jag tror, som jag nämde, ej på drömmar, men icke heller bör man alldeles förakta dem och deras möjligen profetiska innehåll.»

»Hör på, fru X.!» fortsatte jag sedan vi åter kommit ned i kyrkan, »här måste något göras. Hör på mitt förslag! Ni och jag vidtala en pålitlig murare, som med erforderliga verktyg, vid läglig tid, följer oss hit, och vi låta bryta ut den der stenen. Och allt som möjligen ligger doldt innanför densamma, det blir er tillhörighet, er och ingen annans. Finner ni något af värde, så betalar *ni* muren; finner ni intet, så skall *jag* betala honom. Blott det uttryckliga villkor fäster jag härvid, att det blifvande fyndet, i fall det eger något värde, och af hvad metall det än må vara, skall af er inlemnas på landskansliet för att hembjudas till inlösen för statens samlingar. Det blir sålunda bättre betaldt än hos guldsmeder och gelbgjutare. Ni får hela lösesumman; men jag får nöjet att se kanhända högst intressanta fornsaker, och att bidra till deras räddning undan förstörelsen i degeln eller smältpannan.»

Med stor tacksamhet antog hon mitt förslag. Hon kunde ej nog prisa min välvilja och mitt deltagande. Hon skulle snart sända mig bud, när vi tillsammans skulle företaga oss det hemlighetsfulla skatt-sökandet.

»Men *jag* får hela lösesumman?» frågade hon till yttermera visso, med en röst, som darrade af hopp och glädje.

»Hela lösesumman naturligtvis!» försäkrade jag lika högtidligt som uppriktigt.

Derpå togo vi hvarandra i hand, till beseglande af vår öfverenskommelse.

Skyndsamt återvände vi till gästabudet, der man ännu höll på

med servering af théet. Ingen hade märkt, att vi varit borta.

När efter måltiden sällskapet bröt upp, och man tog farväl af hvarandra, kom fru X. fram till mig och helsade:

»Tack för godt sällskap!» sade hon betydelsefullt och neg.

»Kom ihåg hvad ni lofvat!» hviskade jag till svar, »och sänd mig bud, när det blir lägligt. Men tag då med er något annat än den der piraten: det kan minsann bli annat att gömma hem än saffransbröd och sockerkringlor.»

Utan att förargas öfver mitt skämt, nickade hon gladt och förtroligt.

»Sagdt är sagdt!» yttrade hon och kramade kraftigt min hand.

Och våra vägar skildes.

Under de många muntra förströelser, som den sommaren upp-togo badgästerna i Visby, och i hvilka jag hade nöjet att få deltaga, glömde jag, de närmast följande dagarna, alldeles bort fru X. och hennes dröm.

Men kort derefter kom jag en dag i sällskap med några resande till S:t Lars, och när jag med dem gjorde den vanliga rundresan genom de märkliga gångarna, och kom till ofvan beskrifna hörn — hvad fick jag se? Den hemlighetsfulla stenen var borta, och i muren visade sig en fördjupning så stor, att kyrkans alla reela dyrbarheter der mycket väl hade kunnat rymmas.

Jag nekar icke, att jag blef ganska snopen, der jag stod och tittade in i öppningen, i hvilken jag ledigt kunde föra min arm omkring åt alla sidor. Jag sökte, i min harm, om ej möjligen något kunde vara lemnadt qvar af den drömda skatten.

Men der fanns intet.

Samma dag gjorde jag ett besök hos fru X., och beredde mig att dugtigt lexa upp henne för hennes brutna löfte. När jag inträdde, blef hon förlägen: hon anade mitt ärende.

»Jo, frun har vackert hållit sitt ord», började jag. »Ni har varit i S:t Lars och låtit bryta bort den der stenen, ni vet, utan att underrätta mig. Var nu god och säg, hvad ni har funnit, och visa mig det!«

»Magistern skall icke vara ond på mig», svarade hon i en nästan bedjande ton. »Jag kunde omöjligen låta bli att omtala saken för min man, som dagen efter den, då vi träffades på barnsölet, hemkom från en resa åt landet. Han tyckte som så, att hvad jag drömde, det angick ej någon annan än mig och honom. Han tog mig och en arbetskarl med sig, och vi hade mycket besvär att bryta ut stenen; men, sannernligen för Gud», fortsatte hon med något sväfvande röst, »och så sannt jag är en syndig människa: der fanns intet, utom några gamla trasor och blånor. Jag vill dö på fläcken, om ej hvart ord är sanning. Magistern skall tro mig, der fanns knappt så mycket som så», sade hon och strök sina flata händer mot hvarandra med sådan kraft, att en guldring från hennes venstra hand föll klingande på golvet.

»Det vill säga“, inföll jag skyndsamt, »att det fanns guld med i fyndet, i fall jag får ta er på orden och rätt förstår sqvallret af den der guldringen. Men hvarför har ni ej förtroende för mig? Jag vill ju icke beröfva er någon del af fyndet.»

Men hon fortsatte sitt bedyrande i ännu starkare ordalag.

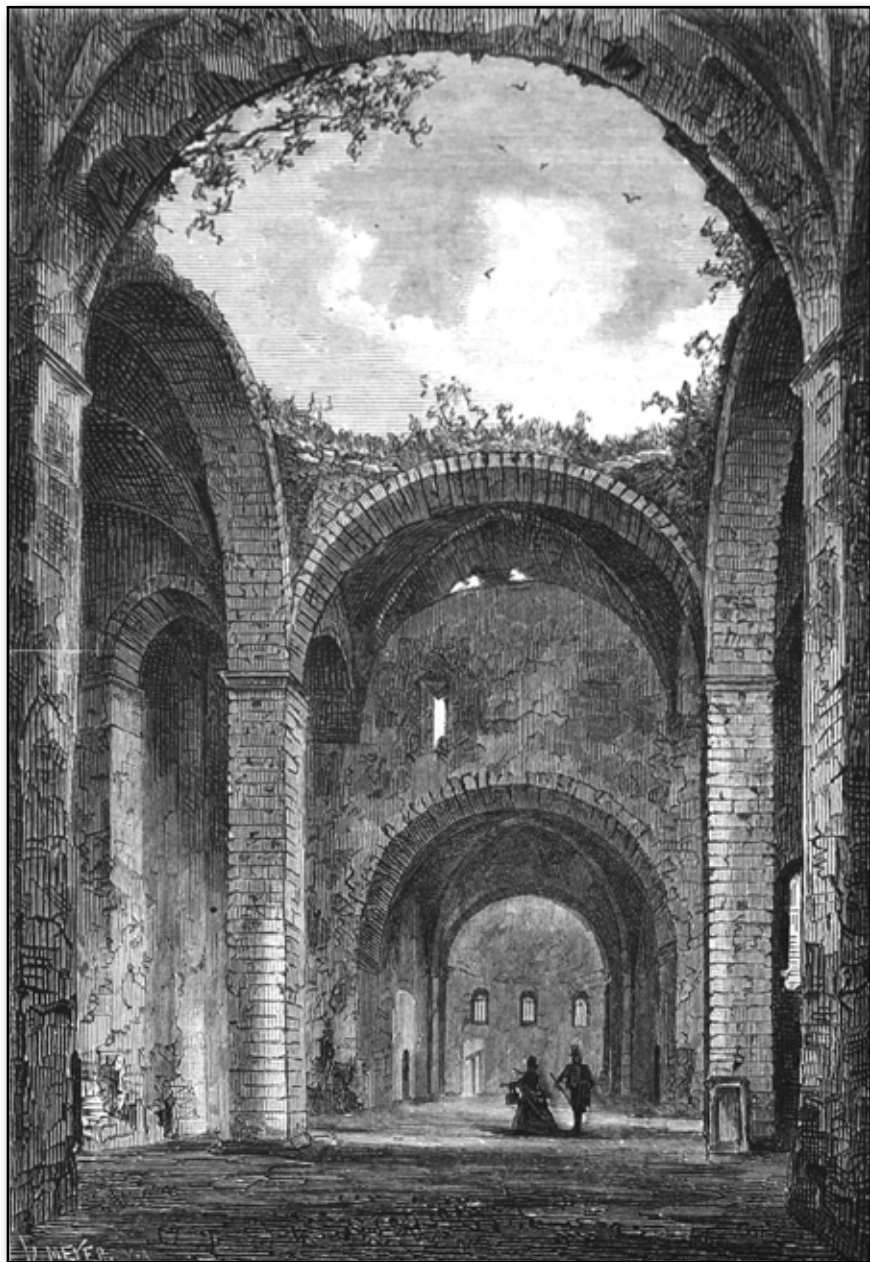
Hennes ifver förekom mig emellertid något tillgjord och väckte mina misstankar; men der var ingen bevisning möjlig.

Innan jag gick, förklarade jag för henne, att sedan hon hade brutit sitt löfte till mig, ansåg jag mig ej heller bunden af mitt till henne gifna löfte att tåga med saken.

Om hon funnit någon skatt i följd af sin märkliga dröm, eller icke — det är mig obekant. Bekant är deremot, att hon och hennes man kort derefter företogo en större reparation på deras hus, och att ett visst välstånd mer och mer røjde sig i deras hushållning. Men — dertill kunde ju medlen ha kommit från något annat håll.

Det enda därför, som är visst och sannt i denna lilla berättelse, är — i sina grunddrag — skildringen af hennes dröm och den otve tydiga bekräftelsen af dess innehåll, ådagalagd vid hennes och mitt gemensamma besök i den romantiska och sagolika ruinen.

C. J. Bergman

Det inre af ruinen Sankt Lars i Visby. (Teckning af C. S. Hallbeck.)

Så här ser ruinen Sankt Lars ut i dag. Foto från 2004.

Viktiga ord och personer

Bergman, Carl Johan.

[1817–1895] Författare från Gotland. Amanuens vid museet i Uppsala. Mest känd för sina böcker om Gotland: "Gotland och Visby i taflor" (1858), "Visby" (1885) och "Gotlands geografi och historia i lättfattligt sammandrag" (1870).

Blånor.

De fibrer som blir över vid beredning av lin och hampa. Används ibland för att göra grova textilier.

Chor.

Gammaldags stavning för kyrkans kor.

Gelbgjutare.

Hantverkare som enbart arbetar med gjutning med mässing.

Hallbeck, Karl Svante.

[1826–1897] Svensk illustratör från Göteborg som startade Ny Illustrerad Tidning. Flyttade till USA på 1860-talet som tecknare för Svenska Familje-Journalen.

Pirat.

Större väska av broderat tyg. Ordet användes bara i Sverige.

"Mellan skål och vägg".

Svenskt uttryck som betyder att något sker i förtrolighet. Ordet skål i fornnordiskan användes om gårdens huvudbyggnad.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"

- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)